

MATHEY ÉVA

Az amerikai kormányzati körök és a magyar revízió kérdése a két világháború között

Az 1920-ban az első világháborút lezáró trianoni béke rendelkezései nyomán a történelmi Magyarország feldarabolása súlyos nemzeti tragédia volt. A két világháború közötti magyar társadalom egyként állt ki Trianon ellen, a Trianon előtti határok visszaállítását nemcsak szükségesnek, hanem elengedhetetlennek is tartotta, erős legitimációt adva ezzel a Horthy-rendszernek.

A háború után Magyarország a béke rendelkezéseinek következtében meglehetősen sebezhető helyzetbe került, külpolitikailag elszigetelődött. A békeszerződés rendelkezéseiből következően Magyarország külpolitikai mozgásterének korlátai a revízió melletti nyílt kormánypropagandát nem tették lehetővé. Ezért kaptak nagy szerepet egyéb félhivatalos, társadalmi és informális csatornák, melyek Magyarországon és külföldön egyaránt próbálták előremozdítani a béke revíziójának ügyét. Az így megvalósuló propaganda pedig fontos eszköze volt annak, hogy Magyarországon és külföldön egyaránt hirdessék a Trianon utáni határok megváltoztatásának szükségességét. A külföld, pontosabban a lehetséges külföldi szövetségesek megszólítása tehát a revíziós propaganda igen fontos stratégiai elemét alkotta.

Számos korabeli, a párizsi békéket kritikával illető külföldi véleményre (lásd John Maynard Keynes, Francesco Nitti és Lord Rothermere) alapozva a magyarok szilárdan hittek abban, hogy külföldi segítséggel lehetséges lesz a történelmi Magyarország elcsatolt területeinek visszaszerzése. A magyar revíziós politika és propaganda elsősorban az európai nagyhatalmak, így Franciaország és Nagy-Britannia felé irányult, majd a harmincas évek második felétől Olaszország és Németország felé.¹ Ugyanakkor amerikai levéltári források vizsgálata során kiderült, hogy a két világháború között, különösen az 1920-as években a magyarok számos történelmi, politikai és kulturális elemből összetevődő érvrendszer alapján nagy reményeket fűztek az Egyesült Államok revízióban betöltött lehetséges szerepéhez, és ennek megfelelő elvárásokat dédelgettek Amerikával kapcsolatban. Abban reménykedtek, hogy Amerika támogatni fogja a trianoni határok mielőbbi kiigazítását. Bár a magyar kormány hivatalosan nem kereste meg az amerikai kormányzatot a revízió kérdéséről, számos példa mutatja, hogy nem is elleneztek az Amerikát megszólító revíziós propagandát, amely félhivatalos és populáris csatornákon keresztül zajlott. Ennek tükrében fontos megvizsgálni, hogy amerikai kormányzati körök miként viszonyultak a magyar reví-

---

¹ Ádám, Magda: *The Versailles System and Central Europe*. Aldershot, 2004.; Ádám Magda et al. (szerk.): *Francia diplomáciai iratok a Kárpát-medence történetéről*. Budapest, 2005.; Bátonyi, Gábor: *Britain and Central Europe*. Oxford, 1999.; Bátonyi, Gábor: *British Foreign Policy and the Problem of Hungarian Revisionism in the 1930s*. (Konferencia-kiadvány: Angol–magyar kapcsolatok az 1840-es évek óta, 2004. április, University College, London). http://www.brad.ac.uk/acad/socsci/staff/departamental/batonyi_g/#research; Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat*. Budapest, 2001.; Zeidler, Miklós: *Ideas on Territorial Revision in Hungary 1920–1945*. Boulder, 2007.

zió kérdéséhez, és vajon a magyar elvárások megalapozottak voltak-e. Tanulmányomban ezekre a kérdésekre keresem a választ.

Az Amerikával szemben hangoztatott magyar revíziós elvárások részben Wilson elnök háború alatti tevékenységével, majd a párizsi békekonferencia idején folytatott Habsburg-politikájával kapcsolatos félreértésekből táplálkoztak, félreértelmezett ideológiai, történelmi és politikai feltevéseken alapultak. Például azon meggyőződésen, miszerint a háborút lezáró béke Wilson elnök eredeti, 1918. január 8-án kihirdetett 14 pontján alapult, vagy azon az elképzelésen, mely szerint az USA soha nem kívánta a Monarchiát feldarabolni.² Tévesen élt tovább az az elképzelés is, hogy az amerikai Szenátus azért nem ratifikálta a párizsi békét, közöttük a trianoni békét sem, mert azokat igazságtalannak tartotta, vagy, hogy az 1921 augusztusában aláírt amerikai–magyar különbéke azért nem említette Trianont, mert Amerika nem ismerte el a trianoni béke rendelkezéseit.³

Az Amerikával szemben támasztott magyar revíziós elvárások vizsgálata különösen érdekes kérdés annak fényében, hogy a két világháború között mind a politikai elit, mind a közember számára köztudott volt, hogy az Egyesült Államok az első világháborút követően az európai ügyekkel kapcsolatban a politikai be nem avatkozás elvét és gyakorlatát követte, mi több az USA kivonult a párizsi békeműből: a békét nem ratifikálta, és nem csatlakozott a Népszövetséghez sem. Az Amerikát megszólító magyar propaganda a fent említettek mellett éppen ezekre a politikai tényekre alapozva, ezeket sajátosan félreértelmezve kovácsolt tőkét érveléséhez.⁴

Az Amerikával szembeni magyar revíziós elvárások folytán Amerika népszerű beszédtema lett a két világháború között. Néhány nem kifejezetten hízelgő megnyilvánulás mellett a magyarok többnyire pozitív képet alkottak Amerikáról, továbbra is a szabadság földjeként, az igazságosság, a *fair play* hazájaként tekintettek a tengerentúli országra. Ez az Amerika-kép támasztotta alá a magyarok abbéli reményét, hogy az USA igazságot tesz majd, és segít a trianoni határok megváltoztatásában.

Az Amerikával kapcsolatos revíziós elvárások számos formában nyilvánultak meg. Mivel a hivatalos, kormány szintű revíziós politika lehetőségei igen korlátozottak voltak, legalábbis az 1930-as évek második feléig, a revízió ügyének képviselője – ahogy azt már említettük – félhivatalos csatornákon keresztül valósult meg: magas rangú, első vonalbeli, de nem kormányzati pozícióban lévő politikusok közvetítésével. Fontossá vált a jól szervezett nemzetközi kampányok szerepe. A „művelt amerikai közvélemény” és tudományos körök Magyarország sorsáról való tájékoztatása és ez által azok szimpátiájának és támogatásának megnyerése a revíziós propaganda egyik jelentős eszközévé vált. Gróf Teleki Pál 1921-es és gróf Apponyi Albert 1923-as amerikai útjai és azok keretében tartott előadásai is ezt a célt szolgálták. Mindketten nagy elismerésnek és megbecsülésnek örvendtek Amerikában, politikusi képességeik és hozzáértésük folytán tisztelet övezte őket. Mindketten találkoztak a politikai és gazdasági elit jeles képviselőivel, vezetőivel, és az amerikai sajtó is élénk figye-

² Lásd: Glant, Tibor: *Through the Prism of the Habsburg Monarchy: Hungary in American Diplomacy and Public Opinion during World War I*. Boulder, 1998.; Glant Tibor: *Kettős tükörben. Magyarország helye az amerikai közvéleményben és külpolitikában az első világháború idején*. Debrecen, 2008.; Glant Tibor: *A 14 pont története és mítosza*. Külügyi Szemle, 8. évf. (2009) 4. sz. 84–99.

³ Lásd például: Dr. Halmay Elemér: *A revíziós gondolat a világpolitikában*. Budapest, 1927.; Horváth Jenő: *A magyar kérdés a XX. században: A trianoni békeszerződés megalkotása és a revízió útja*. 2. köt. Budapest, 1939.

⁴ Bővebben lásd: Mathey, Éva: *Chasing a Mirage: Search for US Support to Dismantle the Trianon Peace Treaty, 1920–1938* (DE, Debrecen, 2012.) című doktori értekezését.

lemmel kísérte útjukat. Mindezek ellenére azon kívül, hogy előadásaikkal és beszédeikkel felhívták a közvélemény figyelmét a magyar ügyre, egyiküknek sem sikerült az amerikai döntéshozókra hatást gyakorolni Trianon kérdésében, és amerikai tevékenységük nem járt kézzel fogható eredménnyel.

Az Amerika felé irányuló revíziós propagandának populáris formái is kialakultak, ezek között megtalálhatjuk a magánlevelek útján, pamfletekben, röpiratokban, könyvekben megjelenő egyéni revíziós kezdeményezéseket és a szervezett Trianon-ellenes kampányokat is, mint például lord Rothermere amerikai akcióját, az 1928-as Kossuth-zarándoklatot és az 1931-es „Igazságot Magyarországnak” elnevezésű óceánrepülést is.⁵

Logikusan merül fel tehát a kérdés, hogy a magyarok által oly sok formában kifejezésre juttatott elvárások vajon megalapozottak voltak-e, volt-e egyáltalán esélye annak, hogy Amerika a magyar ügy mellé álljon. Ezért fontos feladat a hivatalos amerikai kormányzat Magyarországgal kapcsolatos és a revízió kérdését illető álláspontjának a vizsgálata az amerikai külügyi iratok, politikusok és diplomaták, a Magyarországra delegált amerikai követek személyes iratanyaga alapján.

Annak ellenére, hogy akadtak olyan amerikaiak, akik magánszemélyként támogatták a magyar ügyet, és együttérzésüknek adtak hangot a magyarokat ért tragédia miatt, Washington nem támogatta a magyar revízió ügyét, mi több, a téma érintésétől minden lehetséges módon elhatárolódott. A hivatalos Amerika Magyarországgal szembeni politikáját és ezen belül a revízió ügyében képviselt álláspontját a két világháború közötti amerikai külpolitika általános alapelvei határozták meg, melyeket a magyar ügyekért felelős kormányhivatalok képviselőinek és a budapesti amerikai követség diplomatáinak véleménye is elénk tár. Ezek elemzése rávilágít arra, miért voltak a magyarok reményei teljességgel megalapozatlanok.

Az első világháborút követően az USA Európával szembeni külpolitikáját a Monroedoktrína, azaz a hagyományos politikai elszigetelődés elve határozta meg. Az Egyesült Államok nem írta alá a világháborút lezáró békék egyikét sem, nem csatlakozott a Népszövetséghez, azaz nem kívánt felelősséget vállalni a béke végrehajtásában, és visszautasított mindennemű politikai, katonai kötelezettséget. Az elsősorban az európai ügyekben tanúsított el nem köteleződés politikáját jól példázza az USA állásfoglalása a nemzetközi döntőbírórság, a locarnói szerződés vagy a Kellogg–Briand-paktum ügyében. Ezzel együtt azonban az is megfigyelhető, hogy az Európával szembeni politikai elszigetelődés politikáját miként írta felül, illetve módosította alkalmanként az amerikai befektető körök üzleti érdekeinek alakulása. Az első világháborút követően az amerikai gazdaságot a szövetségeseknek a háború előtt és alatt folyósított kölcsönök, hitelek, valamint az USA által a vesztes felekkel aláírt különbékék rendelkezéseiből származó, Amerikát megillető követelések, jóvátételi összegek, költségek és egyéb, gazdasági és pénzügyi előjogok folytán igen szoros szálak fűzték az európai gazdasághoz. Emellett Európa az amerikai befektető körök lehetséges célpontja, valamint az amerikai áruk lehetséges piaca is volt.⁶

⁵ *Chapter Six: Revisionist Propaganda toward the USA through Popular Channels.* In: Mathey, Éva: *Chasing a Mirage: Search for US Support to Dismantle the Trianon Peace Treaty, 1920–1938* (DE, Debrecen, 2012.) című doktori értekezése.

⁶ Bővebben lásd: Adler, Selig: *The Uncertain Giant: 1921–1941. American Foreign Policy Between the Wars.* London – New York, 1965. 70–92.; Adler, Selig: *The Isolationist Impulse. Its Twentieth Century Reaction.* New York, 1957.; Buckingham, Peter H.: *International Normalcy. The Open Door Peace with the Former Central Powers, 1921–1929.* Willmington, Delaware, 1983. 1–34., 124–153.; Costigliola, Frank: *Awkward Dominion. American Political, Cultural, and Economic Relations with Europe, 1919–1933.* Ithaca, 1984.; Small, Melvin: *Democracy and Diplomacy. The*

Az európai gazdaság újjáépítésének és életképességének, így az amerikai befektetések sikerének kulcsa Németország volt, amint ezt a Dawes- és Young-tervek is bizonyítják. Ezért az Egyesült Államok igen nagy figyelmet fordított Németországra. Ugyanakkor, bár korántsem akkora mértékben, de a közép-kelet-európai országok, közöttük Magyarország is, az amerikai befektetések lehetséges terepeként szerepeltek. Ahhoz azonban, hogy bármilyen kapcsolat kialakulhasson a háborúban vesztes Magyarország és az Egyesült Államok között, új alapokra kellett fektetni a két ország viszonyát. Az 1918 novemberében megkötött fegyverszüneti megállapodást követően, valamint azok után, hogy az USA nem írta alá a Párizs környéki békék egyikét sem, meg kellett szüntetni az Egyesült Államok és Magyarország között még mindig fennálló hadiállapotot, s a két félnek békét kellett kötni. 1921. augusztus 29-én írták alá a magyar–amerikai különbékét, melynek általános rendelkezései és az abban foglalt feltételek határozták meg a két ország diplomáciai, politikai és gazdasági viszonyát a két világháború között. Az Amerika felé irányuló revíziós propaganda egyik alapvetése – ahogy már említettem – éppen az az elképzelés volt, miszerint a különbéke szövege azért nem említette Trianont, mert az Egyesült Államok nem kívánt még ilyen közvetett módon sem, egy igazságtalan békemű részesévé válni. Mindennek háttere azonban egészen másképp festett.

A Philander C. Knox és a Steven G. Porter szenátorok által kidolgozott, a Szenátus egyetemes állásfoglalásával és támogatásával elfogadott határozati javaslat a Németországgal és Ausztria–Magyarországgal szembeni hadiállapotot hivatalosan is megszüntette.⁷ Egyúttal az állásfoglalás egyértelműen világossá tette azt is, hogy Amerika fenn kívánja tartani „mindennemű jogát, jogkörét, követelését, előjogát, [...] vagy előnyét,” melyekre a békék rendelkezéseinek következtében jogosult, ugyanakkor a dokumentum határozottan elutasított minden, a háborús szövetségből, a fegyverszüneti megállapodásokból vagy a párizsi békékből származó, Amerikát esetlegesen terhelő felelősséget.⁸ A „győzteseknek járó előnyök”⁹ biztosítása, valamint a kétoldalú kapcsolatrendszer kialakításának érdekében az Egyesült Államoknak különbékét kellett kötni a kérdéses felekkel, így Magyarországgal is.

Charles Evans Hughes külügyminiszter 1921. július 9-én kezdte meg a béketárgyalásokat Magyarországgal,¹⁰ és a Knox–Porter Resolution alapján határozottan követelte országa számára a trianoni béke rendelkezéseiből származó, az USA-t megillető valamennyi jog és előny Magyarország általi teljes körű elismerését és garantálását. Miként azt a Hughes külügyminiszter és az Egyesült Államok 1919 és 1922 között meghatalmazott budapesti megbízottja, Ulysses Grant-Smith közötti levélváltás is alátámasztja, a különbékét megalapozó javaslat, majd maga a békeszerződés tartalma és szövege amerikai felfogás szerint nem képezhetette alku tárgyát. Ennek ellenére az előkészítő tárgyalások során báró Bánffy

Impact of Domestic Politics on U.S. Foreign Policy, 1789–1994. London, 1996.; Rappaport, Armin (ed.): *Essays in American Diplomacy.* New York, 1967.

⁷ A Knox–Porter Resolution szövege: „*Joint resolution terminating the state of war between the Imperial German Government and the United States of America and between the Imperial Royal Austro-Hungarian Government and the United States of America. That the state of war declared to exist [...] is hereby declared at an end.*” Az amerikai külügyminiszter levele Dreselhez (Berlin, Amerikai Követség). (1921. július 5.) In: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States of America. 1921.* Vol. 2. US Government Printing Office, 1936. 3–4. (a továbbiakban: *FRUS. 1921.* Vol. 2.)

⁸ Buckingham: *International Normalcy*, 17–18. A Knox–[Porter] Resolutionról folytatott vitáról bővebben lásd *The Congressional Record, 1st Session, 67th US Congress.* (1921. április).

⁹ Buckingham: *International Normalcy*, 21–22.

¹⁰ Buckingham: *International Normalcy*, 31.

Miklós magyar külügyminiszter többször is kísérletet tett arra, hogy valamilyen módon a magyar érdekek szerint módosítsa a javaslat szövegét. A magyar kormány kész volt elfogadni és garantálni az USA-nak járó jogokat, ugyanakkor azt javasolta, hogy a szövegezésben Trianont ne említsék, és/vagy Amerika foglalja záradékba Magyarország jogait, különös tekintettel az országhatárookra, illetve azok esetleges jövőbeli módosításának lehetőségére vonatkozóan a népszövetségi alapokmány 19. cikkelyének értelmében.¹¹

Grant-Smith egy másik, az amerikai külügyminiszterhez intézett és szintén a béketárgyalásokról szóló levele rávilágít arra, miért volt Magyarország számára olyan fontos a szerződés szövegezésének csiszolgatása, és hogy az Egyesült Államok miért nem támogatta azt: „A magyarok úgy akarják [a szöveget] megfogalmazni, hogy az USA azon veszi majd észre magát, hogy ugyanazok a korlátok és kötelezettségek vonatkoznak rá a jogok, előjogok, kárpótlás, jóvátétel és előnyök tekintetében, mint azokra, akik aláírták a trianoni békét. Remélvén, hogy jótékony befolyásunk révén némi előnyökhöz juthatnak, a magyarok egyértelműen a kötelezettségek teljes vállalására és azok végrehajtására akarnak minket rávenni.”¹²

Végül az amerikai–magyar különbécze a fenti megfontolásoknak megfelelően jött létre: azaz az Egyesült Államok számára minden gazdasági előnyt garantált a szerződés, és ezekkel kapcsolatban a trianoni békét egyértelműen megemlégték:

„I. Cikkely

Magyarország kötelezi magát, hogy az Egyesült-Államok részére biztosítja, az Egyesült-Államok pedig megkapják és élvezni fogják mindazokat a jogokat, előjogokat, kártérítéseket, jóvátételeket vagy előnyöket, amelyeket az Egyesült-Államok Kongresszusának 1921. évi július hó 2-án kelt előbb említett együttes Határozata felsorol, ide értve mindazokat a jogokat és előnyöket is, amelyeket az Egyesült Államok javára a Trianoni Szerződés megállapít és amelyeket az Egyesült-Államok teljes mértékben élvezni fognak annak ellenére, hogy ezt a Szerződést az Egyesült-Államok nem erősítették meg. Az Egyesült-Államok ennek a Szerződésnek rendelkezéseiben megállapított jogokat és előnyöket oly módon fogják igénybe venni, hogy az ezekben a rendelkezésekben Magyarország részére biztosított jogokkal összhangban álljon.

II. Cikkely

Abból a célból, hogy Magyarországnak az előbbi cikkben megállapított kötelezettségei a Trianoni Szerződés bizonyos rendelkezéseire vonatkozólag részletesebb meghatározást nyerjenek, a Magas Szerződő Felek között megállapodás és egyetértés áll fenn arra nézve:

1. Hogy az Egyesült-Államok javára az említett Szerződésben megállapított azok a jogok és előnyök, amelyeket az Egyesült-Államok megkapnak és élvezni fognak, az V., VI., VIII., IX., X., XI., XII. és XIV. részekben vannak meghatározva.

---

¹¹ A külügyminiszter levele Grant-Smith-hez. (1921. július 9.) In: *FRUS. 1921. Vol. 2. 250.*; Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1921. július 18.) In: *FRUS. 1921. Vol. 2. 251–252.*; A külügyminiszter levele Grant-Smith-hez. (1921. július 28.) In: *FRUS. 1921. Vol. 2. 252–253.* Minderről még részletesebben lásd: *FRUS 1921. Vol. 2. 249–259.* és Buckingham: *International Normalcy*, 31. A trianoni békeszerződés vonatkozó részéről lásd (XXXIII/1921) Zeidler Miklós: *Trianon. Nemzet és emlékezet*. Budapest, 2003. 166–296.

¹² Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1921. augusztus 1.) In: *FRUS. 1921. Vol. 2. 253.*

2. Hogy az Egyesült-Államokra az említett Szerződés I. részének rendelkezései nem kötelezők, mint ahogy nem kötelezők a Szerződés egyéb oly rendelkezései sem, ide értve a jelen cikk 1. pontjában foglaltakat is, amelyek a Nemzetek Szövetségének Egyességokmányára vonatkoznak, nem kötelező továbbá az Egyesült-Államokra a Nemzetek Szövetségének vagy a Szövetség Tanácsának vagy Közgyűlésének semmiféle ténykedése sem, kivéve, hogy az Egyesült-Államok ily ténykedéshez határozottan hozzájárulnak.
3. Hogy az Egyesült-Államok az említett Szerződés II., III., IV. és XIII. részében foglalt vagy azokra vonatkozó rendelkezések tekintetében semminemű kötelezettséget sem vállalnak.
4. Hogy bár az Egyesült-Államoknak joga van az említett Szerződés VIII. részének rendelkezései értelmében a Jóvátételi Bizottságban és az említett Szerződéssel vagy egyéb kiegészítő megállapodással létesített bármely bizottságban részt venni, az Egyesült-Államokra nézve semmiféle bizottságban való részvétel nem kötelező, kivéve ha a részvétel mellett határozódnának.
5. Hogy azok a határidők, amelyekre a Trianoni Szerződés 364. Cikke hivatkozik, az Egyesült Államok bármely ténykedésére vagy elhatározására nézve a jelen Szerződés életbelépésének keltétől veszik kezdetüket.”¹³

Ugyanakkor az USA visszautasított mindennemű kötelezettségvállalást (különös tekintettel a magyar békeszerződéshez csatolt népszövetségi alapokmány 19. cikkelyére és a határrendezés kérdésére). A különbéke tehát még a legcsekélyebb utalást sem tett semminemű, a trianoni békéből következő diplomáciai, katonai, politikai kötelezettségre, illetve a magyar határkérdés rendezésére, mivel az, fogalmazott az egyik amerikai külügyi irat, felettebb „nem volt tanácsos”.¹⁴

A magyar nemzetgyűlés végül 1921. augusztus 29-én „ellenvetés nélkül fogadta el a béke rendelkezéseit”.¹⁵ A béketárgyalások hangneme és hangulata egyértelműen jelezte, hogy Magyarország az Egyesült Államokkal szemben nem volt alkupozícióban,¹⁶ a békeszerződés feltételeit egyértelműen az USA diktálta.¹⁷

A fentiek értelmében az USA és Magyarország által korábban megkötött szerződéseket felülvizsgálták, különös tekintettel azokat, melyek Amerika kereskedelmi és üzleti érdekeit szabályozták, például a szerzői jogok, a hajózás, tulajdonjog, védjegyek stb. kapcsán.¹⁸ En-

¹³ 1921. évi XLVIII. törvénycikk az Amerikai Egyesült-Államokkal 1921. évi augusztus hó 29. napján Budapesten kötött békeszerződés becikkelyezéséről. In: CompLex Jogtár (<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3&param=7504>).

¹⁴ A külügyminiszter levele Grant-Smith-hez. (1921. augusztus 17.) In: *FRUS. 1921.* Vol. 2. 254.

¹⁵ Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1921. augusztus 12.) In: *FRUS. 1921.* Vol. 2. 253.

¹⁶ William R. Castle, Jr. Teleki Pál gróffal a Harvard Klubban történt találkozása alkalmával világossá tette: a különbéke feltételei nem képezik alku tárgyát, azt Magyarországnak fenntartások nélkül el kell fogadnia. Castle levele Charles Evans Hughes-hoz. (1921. augusztus 9.) Idézi: Buckingham: *International Normalcy*, 32.

¹⁷ Lásd Hughes levele Grant-Smith-hez (1921. július 9.): „...a békeszerződés rendelkezései által Kongresszusunk világosan leszögezte, hogy további jogokat, előnyöket és javakat követel, és kormányunk nem köt olyan szerződést, mely ezeket nem biztosítaná az USA számára.” In: *FRUS. 1921.* Vol. 2. 250.

¹⁸ Horace Dorsey Newson levele William R. Castle, Jr.-hoz. (1922. november 29.) In: *William R. Castle, Jr. Papers.* Herbert Hoover Presidential Library, West Branch, Iowa. (a továbbiakban: *The William R. Castle, Jr. Papers.*) A Castle-iratokat Glant Tibor bocsátotta rendelkezésemre.

nek jegyében írták például a kereskedelmi és konzuli jogokat szabályozó szerződést is 1925. június 24-én.¹⁹

Bár a magyarok mindig is szeretnék volna máshogy tudni, a Magyar Királyság soha nem vált az USA fontos érdekszférájává. Mi több, Budapest és Magyarország egy külügyminisztériumi dokumentum tanúsága szerint a (viszonylag) „jelentéktelen” kategóriába tartozott.²⁰ Mégis Magyarország mint a térség egyik politikailag és gazdaságilag instabil országa az amerikai külügy nyugat-európai ügyekért felelős részlegének (*Western European Desk of the Department of State*) folyamatos figyelmére tarthatott számot. A külügyminisztérium határozott utasításban kért állandó tájékoztatást a magyar politikai életről, a kormányzat tevékenységéről, a magyar gazdaság helyzetéről, valamint katonai és társadalmi kérdésekről.²¹ A budapesti amerikai követség egyik titkáranak, George A. Gordonnak bizalmas levelezése szerint az amerikai kormányt (1) a királykérdés, (2) a magyar kormány gazdasági és pénzügyi politikája, ezen belül a magyar gazdaság konszolidációja, valamint (3) Trianon és a revízió kérdése érdekelte különösen.²² Miután a királykérdés 1921 októberében IV. Károly király kétszeri sikertelen visszatérési kísérletével lekerült a napirendről, Amerika a gazdasági kérdésekre, valamint a revízió problémájára fókuszált.

A magyar gazdaság helyreállítása, a stabil költségvetési politika, a magyar bankok fizetőképessége az amerikai befektető körök, és az amerikai kormány jóindulatának elengedhetetlen előfeltételeit alkották.²³ A Magyarország számára 1924-ben folyósított népszövetségi kölcsön, melyhez az Egyesült Államok is jóváhagyását adta, éppen a háború utáni rekonstrukciót segítette. Közvetetten biztosította az amerikai üzleti érdekek érvényesülését, így a kölcsönök és követelések visszafizetését, és az esetleges amerikai befektetéseknek (hajózás, erdészet, vasút) kedvezőbb körülményeket teremtett.²⁴ Ulysses Grant-Smith az amerikai külügyminisztériumnak küldött memorandumában a következőképpen foglalta össze a helyzetet: mindaddig, míg Közép-Európa és Magyarország háború utáni problémái „megfelelő mértékben nem oldódnak meg,” a Nyugat kereskedelmi érdekei nagy károkat szenved-

---

¹⁹ Treaty of Friendship, Commerce and Consular Rights. Részletesebben lásd a Kongresszus 69. ülésének 1. ülészaka (1926. március 17-április 5-ig). *Record of the Senate Vol. LXVII. Part 6. 1926.* RG46 National Archives and Records Administration (a továbbiakban: NARA).

²⁰ William R. Castle, Jr. levele George A. Gordon-hoz. (1926. október 20.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers*. Ez a dokumentum nincs oldalszámozva! Fontos konzuli kinevezések kapcsán Castle arról értesíti Gordont, hogy egy magas rangú diplomatát, Mr. Gale-t kívánja Budapestre kinevezni, aki, gyanítja Castle, „bizonyára hevesen tiltakozik majd, amiért olyan jelentéktelen helyre delegálják, mint Budapest”.

²¹ William R. Castle, Jr. levele Charles B. Curtis-hez. (1923. december 6.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers*.

²² George A. Gordon levele a külügyminiszterhez. (1927. június 3.) M708 RG59, NARA. 7. tekeres.

²³ Lásd Horthy Miklós kormányzó és William R. Castle, Jr. beszélgetését 1920. július 23-án, valamint Castle beszámolóját a magyar pénzügyminiszterrel folytatott tárgyalásairól 1922. november 22-én. In: *William R. Castle, Jr. Diaries*. Houghton Library, Harvard University, Cambridge, MA. William R. Castle, Jr. naplóját Glant Tibor bocsátotta rendelkezésemre.

²⁴ Az amerikai Jeremiah Smith-t, a Népszövetség megbízottját küldték Magyarországra, hogy a pénzügyi és gazdasági konszolidációt segítse és felügyelje. Bővebben lásd: Peterecz, Zoltán: *Reconstructing Austria and Hungary: Alfred Zimmerman and Jeremiah Smith, Jr., Commissioners-General of the League of Nations*. In: Frank, Tibor – Károly, Krisztina (eds.): *Gateways to English*. Budapest, 2010. 181–195.

hetnek. „Ezért, magától értetődő, hogy az Egyesült Államok számára létfontosságú ezen súlyos problémák mielőbbi orvoslása.”²⁵

Az USA és Magyarország korántsem egyenrangú viszonyát jól demonstrálja a következő incidens is. 1926-ban a *Tripartite Claims Commission* a trianoni békeszerződés 231. cikkelye által szabályozott követelések teljesítését a háború kitörését megelőző egy hónap során érvényes középárfolyamon rendelte el (1927 novemberében 9,4 cent koronánként), amit a magyar kormány túlzott mértékűnek tartott, s a budapesti amerikai követség közbenjárásával csökkenteni kívánt. Ez azonban nem talált kedvező fogadtatásra a washingtoni külügyminisztériumban, sőt, ellenkezőleg. Mivel Magyarország számára egyéb ügyekben az USA már számos esetben gesztust gyakorolt, és például a számukra járó kint levő követelések kifizetését, vagy a hadifoglyok kártérítését elhalasztották, a külügyminisztérium „felháborító”-nak minősített minden további „kicsinyes alkudozást”²⁶ a magyarok részéről, akik számára az udvariaskodást félretéve világossá kellett tenni, fogalmaz George A. Gordon levele, hogy az Egyesült Államok nem lehet mindig „minden jó dolog adományozója”.²⁷ Ez a vélemény talán túlságosan is sarkos, mégis rávilágít arra, hogy az Egyesült Államok közép-európai gazdaságpolitikáját nem az önzetlenség, hanem az USA érdekei diktálták. Tulajdonképpen ezek a gazdasági érdekek tették fontossá a revízió kérdését is Amerika számára.

Magyarország gazdasági stabilitásának kérdése és a trianoni béke revíziója sajátos módon kapcsolódott össze: a békeszerződés szigorú feltételei s az azokból következő politikai, gazdasági és társadalmi terhek veszélyeztethették az ország és egyúttal Közép-Európa gazdasági életképességét.²⁸ A revíziós politika és propaganda azonban, amint kiderül az alább következő elemzésből is, a hivatalos amerikai álláspont szerint akadályozta a gazdasági és politikai konszolidációt. A levéltári források alapján egyértelműen kijelenthető, hogy az Egyesült Államok nem támogatta a magyar revízió kérdését. Igaz, neves amerikai politikusok és diplomaták számos alkalommal hangot adtak azon magánvéleményüknek, mely szerint a békeszerződés gazdasági, pénzügyi és politikai rendelkezései hibásak, morálisan megkérdőjelezhetők voltak, ezek a nézetek azonban nem befolyásolták az amerikai kormány hivatalos álláspontját a magyar békeszerződés revíziójának kérdésében. Az Egyesült Államok következetesen kitartott az európai ügyekbe való politikai be nem avatkozás elve és gyakorlata mellett.

Az amerikai külügyminisztériumban William R. Castle, Jr. (a nyugat-európai ügyekért felelős részleg vezetője) foglalkozott a magyar ügyekkel. Hivatalos levelezésének, valamint személyes iratainak vizsgálata jól rávilágít az amerikai kormányzat hivatalos álláspontjára.

Castle számos naplőbejegyzése utal arra, hogy magánemberként mélyen megértette a magyarok Trianon miatti „keserűségét”.²⁹ Az 1921–1922-es évek mezőgazdasági, valamint pénzügyi nehézségeinek tükrében például nem tartotta időszerűnek a Jóvátételi Bizottság által Magyarországra kiszabott jelentős mértékű fizetési kötelezettséget érvényesítését; és

²⁵ Ulysses Grant-Smith levele az amerikai külügynek. (1920. december 13.) M708 RG59, NARA. 1. tekercs

²⁶ George A. Gordon levele William R. Castle, Jr.-hoz. (1926. november 27.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers*. Nincs számozva, levéltári anyag.

²⁷ George A. Gordon levele William R. Castle, Jr.-hoz. (1926. november 27.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers*. Nincs számozva.

²⁸ Lásd például Gróf Apponyi Albert és gróf Teleki Pál amerikai előadásait. Gróf Apponyi Albert: *Élmények és emlékek*. Budapest, 1933.; Gróf Teleki Pál: *The Evolution of Hungary and Its Place in European History*. New York, 1923.; John Maynard Keynes: *The Economic Consequences of the Peace*. New York, 1920.

²⁹ Lásd az 1921. július 27-i naplőbejegyzést. In: *William R. Castle, Jr. Diaries*.

ennek kapcsán katasztrofális gazdasági és pénzügyi összeomlás lehetőségét vetítette elő Magyarországon: „Személyesen nem támogatom a jóvátételi követeléseket Magyarországgal szemben. A csehek, románok és jugoszlávok akarják azt a pénzt, akiknek meg kellene elégedniük azokkal a hatalmas területekkel, amelyeket megszereztek. Nem kétséges, hogy teljesen le akarják Magyarországot rombolni, teljesen felemészteni az országot, ami problémákat eredményez majd az eljövendő generációk számára.”³⁰ Castle tudta, hogy a békeszerződések „lehetetlen országhatárokkal lehetetlen nemzeteket teremtettek”.³¹ Mégis, hivatalos minőségében nem szorgalmazta soha a háborút követő európai helyzet felülvizsgálatát. A budapesti amerikai követségen szolgálatot teljesítő kollégáit rendszeresen és következetesen a magyar revíziós propaganda bárminemű formájától való elhatárolódásra intette.

Nem volt ez másként az 1928-as New York-i Kossuth-zarándoklat közvetlen következményeként Amerikában létrehozott amerikai–magyar hazafias szervezetek Trianon-ellenes tevékenysége, valamint az általuk Buffalóban tervezett vilákkongresszus kapcsán sem.³² Az amerikai külügyi kormányzat tartott attól, hogy a buffaloi kongresszus eseményeit „élénk sajtófigyelem kíséri majd”, és szervezői ez által „nyomást kívánnak gyakorolni az amerikai kormányra, és a békeszerződés revízióját kérik majd”.³³ Az ügy azért is volt felettébb kérdéses, mivel a magyar kormány képviselőit szintén meghívták a kongresszusra. Ezért az elhatárolódás érdekében Castle arra utasította a budapesti amerikai követet, Joshua Butler Wrightot, hogy közölje a magyar kormány illetékes képviselőivel: bár Amerika természetesen nem várja a magyar-amerikai közösségektől, hogy az óhaza ügyei iránt ne érdeklődjenek, de azok tervezett magyarpárti és feltételezhetően egyúttal cseh-, román- és jugoszláv-ellenes nyílt propagandáját az amerikai kormány rendkívül veszélyesnek, a magyar kérdés amerikai, valamint nemzetközi megítélését tekintve is elhibázottnak tartja. „Csak ismételni tudom – fogalmaz Castle –, ezek a hazafias szervezetek számos bajt okozhatnak.”³⁴ Tehát a magyar revíziós propaganda bármilyen formájával való legcsekélyebb kapcsolatot az amerikai kormány elfogadhatatlannak és veszélyesnek ítélte.

A revizionista „kilincselés” akár legközvetettebb veszélye is azonnali reakcióra készítette az amerikai külügyminisztériumot, mint ahogy ez történt akkor is, amikor gróf Bethlen István felesége előadást kívánt tartani az USA-ban „A Habsburgok, Mussolini és egyéb európai közszereplők” címmel: „Amennyiben Bethlen grófnő eljön hozzánk, és megtartja meg lehetőségen botránys előadásait [...], kétségem nincs afelől – jelentette ki Castle –, hogy meglesz a megfelelő hallgatósága, de ez különösképpen elfogadhatatlan lenne számunkra és Magyarország számára egyaránt. Személy szerint nem szeretném, hogy a miniszterelnök

³⁰ 1922. november 22-i bejegyzés. *William R. Castle, Jr. Diaries.*

³¹ 1921. július 27-i bejegyzés. *William R. Castle, Jr. Diaries.*

³² 1928 tavaszán mintegy ötszáz fős magyarországi küldöttség érkezett Amerikába, hogy részt vegyen Kossuth Lajos New York-i szobrának avatásán. Kossuth, akit igen gyakran a magyar Washington-ként emlegettek magyarok és magyar-amerikaiak egyaránt, szimbólum lett, a szabadságharcos, demokratikus magyar nemzet jelképe, akit a magyarok szerint sajátos történelmi és kulturális kötetlék kötött az Egyesült Államokhoz. A Kossuth-zarándoklat kimondva-kimondatlanul a magyar revízió ügyét képviselte Amerikában. Résztevői számos alkalommal hangot adtak várakozásaiknak, Trianon-ellenes propagandát folytatva. Bővebben lásd: Mathey Éva: *Kossuth zarándoklat az Egyesült Államokba.* In: Bényei Tamás – Bollobás Enikő – D. Rác István (szerk.): *A mondat becsülete: Írások a hetvenéves Abádi Nagy Zoltán tiszteletére.* Debrecen, 2010. 459–466.

³³ William R. Castle, Jr. levele Joshua Butler Wrighthoz. (1929. március 8.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers.*

³⁴ William R. Castle, Jr. levele Joshua Butler Wrighthoz. (1929. március 8.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers.*

felesége országunkba jöjjön kilincselni, és ha igazán gazdag ember lennék, „fizetnék is neki azért, hogy távol maradjon. Mindezt Magyarország érdekében is tenném.”³⁵

Az amerikai külügy és a budapesti amerikai követség Harry Hill Bandholtz tábornok 1936 augusztusában leleplezett budapesti szobrának ügyében is fokozott óvatossággal járt el. Bandholtz tábornokot rendkívüli népszerűség és tisztelet övezte Magyarországon. A belpolitikai helyzet rendezésére az első világháborút lezáró párizsi békekonferencia Legfelsőbb Tanácsának megbízásával 1919-ben egy szövetséges katonai misszió érkezett Magyarországra, hogy biztosítsa a fegyverszüneti megállapodás betartását, valamint felügyelje a román csapatok visszavonulását. A misszió amerikai tagja Bandholtz volt, aki egy csapásra a magyarok nemzeti hőse lett, amikor október 5-én sikeresen megakadályozta, hogy a megszálló román csapatok kifosszák a Királyi Magyar Múzeumot (ma Magyar Nemzeti Múzeum). A tábornok a magyarok szemében a magyar ügy iránti önzetlen amerikai szimpátia megtestesítője lett. Az amerikai-magyar közösség ezért adománygyűjtést rendezett, hogy tiszteletük jeléül szobrot állítsanak a tábornok számára.³⁶ John F. Montgomeryt, akkori budapesti amerikai követet nemcsak meghívták a szoboravató ünnepségre, de felkérték, hogy tartson ünnepi beszédet. Az eseményt az amerikai függetlenség napi, július negyediküi ünnepi programsorozat részeként tervezték.

Az első világháború után megnőtt az Amerika iránti közéleti és tudományos érdeklődés. Amerika földrajza és politikai rendszere egyetemi tananyag lett Magyarországon, és az Amerikáról szóló utazási irodalom továbbra is közkedvelt olvasmánynak számított. Amerika népszerűségét az is jelezte, hogy az Amerikai Magyar Társaság kezdeményezésére minden évben megünnepelték a Függetlenség Napját, ezzel a népszerű hagyománnyal is erősítve a magyarok Amerikáról alkotott pozitív képét. Az ünnepségekre látványos keretek között került sor a budapesti Városligetben az USA első elnökének, George Washingtonnak a szobránál, melyet az amerikai magyar közösség adományokból emeltetett 1906-ban. A két világháború közötti Magyarországon Washington személye szimbolikus tartalommal töltődött: politikai pályafutása a magyarok számára Amerika nagyszabású demokratikus kísérletének apoteózisa lett, személye egyet jelentett az igazságosság és a *fair play* magasztos eszméivel. Washington politikai hagyománya olyan politikai tőkének tűnt, mely az Amerikát megszólító revíziós propaganda fontos ideológiai alapvetésévé vált. Várható volt tehát, hogy a Bandholtz-szobor avatási ünnepsége is a Trianon-ellenes, Amerikát megszólító revíziós propaganda eszközévé válik.³⁷ Ezért az amerikai külügyminisztérium azonnal felszólította a budapesti amerikai követség diplomatáit, hogy „óvakodjanak az ünnepségen való aktív részvételtől, és senki semmilyen körülmények között ne tegyen semmilyen nyilatkozatot”.³⁸ Az amerikai követ, Montgomery maga is osztotta a külügyminisztérium félelmeit, és nem kívánt részt venni a szobor leleplezésén. Hogy elkerülje a bonyodalmakat és a magyarok rosszállását, azzal az ürüggyel védekezett, hogy a külügyminiszter hivatalos ügyben

³⁵ William R. Castle, Jr. levele Nicholas Roosevelthez. (1931. június 20.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers*.

³⁶ A szobor politikai jelentőségéről bővebben lásd: Póto János: *Az emlékeztetés helyei. Emlékművek és politika*. Budapest, 2003. 90–99.; L. Nagy Zsuzsa: *Bonyodalom egy budapesti szobor körül*. *História*, 23. évf. (1989) 6. sz. <http://www.tankonyvtar.hu/historia-1989-06/historia-1989-06-081013-6>.

³⁷ A szoboravató ünnepségre végül 1936. augusztus 23-án került sor.

³⁸ Cordell Hull levele John F. Montgomeryhez. (1936. március 23.) In: *Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. Diplomatic Papers. 1936. Vol. 2*. Washington, D.C., 1954. 335. (a továbbiakban: *FRUS. 1936.*)

haza rendelte még jóval az esemény előtt, június 15-i hatállyal.³⁹ Miként azt sejteni lehetett, a Bandholtz-szobor avatása mozgásba lendítette a revíziós propagandát, és röviddel az ünnepséget követően az amerikai magyar napilap, a *Szabadság* a békerevízió ügyében aláírásgyűjtő akciót szervezett. Az amerikai kormány természetesen ettől is távol tartotta magát.

Az Egyesült Államok Budapestre delegált diplomatái szintén a fent részletezett hivatalos álláspontot képviselték, még akkor is, ha esetenként magánemberként véleményüket személyes kapcsolataik pozitívan befolyásolták. A két világháború között öt amerikai diplomata teljesített szolgálatot Budapesten: Ulysses Grant-Smith (1919–1922), Theodore Brentano (1922–1927), Joshua Butler Wright (1927–1931), Nicholas Roosevelt (1931–1933) és John Flournoy Montgomery (1933–1941).

Ulysses Grant-Smith 1919 decembere és 1922 januárja között volt az USA nem hivatalos képviselője, majd 1922 májusáig mint *chargé d'affaires pro tempore* maradt hivatalában.⁴⁰ Legfontosabb feladata az volt, hogy előkészítse a két ország közötti hivatalos kapcsolatfelvételt, s „a legnagyobb körültekintéssel eljárva”, teljes semlegességét megtartva tevélegesen elősegítse egy stabil, kiegyensúlyozott politikai erő hatalomra jutását.⁴¹ Feladatának nehézségei magyarázzák meglehetősen távolságtartó és negatívan elfogult személyes viszonyulását az országhoz, valamint annak lakóihoz. A háború utáni Magyarország kíméletlen kritikusa volt, nem értette és nem fogadta el a magyar mentalitást: a magyarok szokásszerű túlzásait, „hajlamukat, hogy szóvirágokban fogalmaznak, és [...] következőképpen félreértik és figyelmen kívül hagyják egymás kijelentéseit”.⁴² Magyarországon való tartózkodásának jelentős részében, 1921 augusztusáig a két ország között nem létesült még hivatalos diplomáciai kapcsolat. Ez is indokolja, miért intette a külügyminisztérium fokozott óvatosságra a Magyarországot érintő bármilyen politikai természetű kérdésben, így a trianoni békeszerződést illetően is.⁴³

„Minél tovább kísérem figyelemmel a közép-kelet-európai ügyek alakulását, annál inkább meggyőződésemmé válik, hogy az a legbölcsebb a részünkről, ha távolságot tartunk, és a minimálisra korlátozzuk a háború következményeként folyamatosan felmerülő, szövevényes problémák rendezésében való részvételünket. Félő, hogy az érintettek kudarcaik felelősségét, ahogy azok költségeit is ránk hárítják majd.”⁴⁴

³⁹ Montgomery levele Hullhoz (1936. március 27.), Hull levele Montgomeryhez (1936. március 31.). In: *FRUS. 1936.* 336. A magyarok rendkívül csalódottak voltak az amerikai követ távolmaradása miatt. Bővebben lásd: Frank Tibor (szerk.): *Roosevelt követe Budapesten. John F. Montgomery bizalmas politikai beszélgetései, 1934–1941.* Budapest, 2002. 50–53.; Frank, Tibor: *Discussing Hitler. Advisers of U. S. Diplomacy in Central Europe, 1934–1941.* Budapest, 2003.

⁴⁰ *The National Cyclopaedia of American Biography. Current Volume F. 1939–1942.* New York, 1942. 403.

⁴¹ A külügyminiszter levele Ulysses Grant-Smith-hez. (1919. december 10.) In: *FRUS. 1919. Vol. 1. and 2.* Washington, D. C., 1934. 410–411. (a továbbiakban: *FRUS 1919*)

⁴² Ulysses Grant-Smith levele a külügyminiszterhez (1920. május 17.) M708, RG59, NARA. 1. tekercs.

⁴³ A külügyminiszter levele Ulysses Grant-Smith-hez (1919. december 10.) In: *FRUS. 1919. Vol. 1. and 2.* 410–411. Ulysses-Grant Smith három külügyminiszter idején töltötte be budapesti pozícióját, így Robert Lansing (1915. június 24. – 1920. február 3.), Bainbridge Colby (1920. március 23. – 1921. március 4.) és Charles Evans Hughes (1921. március 5. – 1925. március 4.) hivatali ideje alatt.

⁴⁴ Ulysses Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1920. december 24.) M708, RG59, NARA. 1. tekercs.

Grant-Smith tudta, hogy bár Magyarország területeinek elvesztését átmenetileg elfogadta, nem fog belenyugodni a békeszerződés teremtette új helyzetbe.⁴⁵ Véleménye igen határozott volt: „A magyarok, akárcsak a szerbek, románok, és csehek, ha győztek volna a háborúban, jelentős területi követeléseket támasztottak volna. Ez a természetük, ez a gondolkodásmódjuk, túlozni [...]. Következésképpen, ha Magyarország új határait akként állapítják meg, hogy az egybefüggő magyar lakosság, mely jelenleg Csehszlovákiához, Romániához, Jugoszláviához tartozik, az országhatárokon belül marad, rögtön ennél is többet követeltek volna.”⁴⁶

Az amerikai–magyar különbke aláírásával hivatalos diplomáciai kapcsolat létesült a két ország között. Az Egyesült Államok első hivatalos budapesti követe Theodore Brentano lett, aki nyugalmazott bíróként lépett diplomáciai pályára és 1922-től 1927-ig volt magyarországi követ.⁴⁷ Külügyi tevékenységét magánéleti problémái miatt a külügyi kormányzat sokszor bírálta, és Castle nem volt maradéktalanul elégedett a munkájával.⁴⁸ A külügyminiszternek a Magyarországon és külföldön folytatott revíziós propagandáról küldött havi beszámolóiban egyetlen személyes megjegyzés tanúskodik a trianoni béke revíziójával kapcsolatos véleményéről. Meglehetősen kritikus értékelése szerint „a magyar lakosság egy részének szünni nem akaró duruzsolása, hogy 'miért nem tesz Amerika valamit?', felbőszíti az európai politikában járatos gyakorlatias embereket”.⁴⁹ Utódja, Joshua Butler Wright esetében azonban gazdag forrásanyag áll rendelkezésre, hogy véleményét megismerjük.

Európai (Brüsszel, London, Hága) és latin-amerikai (Rio de Janeiro, Santiago) diplomáciai karrierjét követően Wrightot 1927-ben nevezték ki budapesti követnek.⁵⁰ Naplóbejegyzéseiben számos alkalommal említést tett a magyar kérdéstről. Egy helyen például megjegyezte, hogy véleménye szerint a Népszövetség nem fordít kellő figyelmet a közép-európai helyi kérdésekre.⁵¹ Az amerikai külügyminisztériummal folytatott hivatalos levelezéséből kiderül, hogy Wright élénk figyelemmel kísérte a magyar ügyeket, különösképpen a revíziós propagandát, kritikus véleményének hangot is adott például a Rothermere-akció kapcsán.

Lord Rothermere a *Daily Mail* hasábjain 1927 nyarán elindított sajtókampánya nem várt lökést adott a magyar revízió ügyének. Írásaival, melyek közül a *Magyarország helye a Nap alatt* címmel 1927. június 21-én megjelent cikke a legismertebb,⁵² egy csapásra a nemzetközi érdeklődés középpontjában helyezte a magyar revízió ügyét. Bár a magyar és európai kormánykörök elhatárolódtak az angol sajtómágnás tevékenységétől,⁵³ az akció új

⁴⁵ Ulysses Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1920. május 31.) M708, RG 59, NARA. 1. tekeres.

⁴⁶ Ulysses Grant-Smith levele a külügyminiszterhez. (1920. május 17.) M708, RG59, NARA. 1. tekeres.

⁴⁷ *The National Cyclopaedia of American Biography. Current Volume C.* New York, 1930. 487–488.

⁴⁸ Az a hír járta, hogy Brentano többször volt ittas, mint józan. Éppen ezért Castle nem tartotta őt Amerika méltó képviselőjének, különösen nem az alkoholtilalom éveiben. Castle levele Charles B. Curtis-hoz (1925. május 6.) In: *The William R. Castle, Jr. Papers.*

⁴⁹ Theodore Brentano levele a külügyminiszterhez (1923. június 12.) M708, RG59, NARA. 1. tekeres.

⁵⁰ *The National Cyclopaedia of American Biography. Volume XXX.* New York, 1943. 196–197.

⁵¹ Joshua Butler Wright naplóbejegyzése 1927. október 9-én. 3. doboz, IV. sorozat, Diaries. *Joshua Butler Wright Papers.* Seeley G. Mudd Manuscript Library, Princeton University, Princeton, NJ.

⁵² Lord Rothermere: *Hungary's Place In the Sun.* Daily Mail, 1927. június.27.

⁵³ Lásd a londoni magyar követ, báró Rubido-Zichy Iván levelezését. In: Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat.* Budapest, 2009. 116.; Wright levele a külügyminiszterhez (1927. november 10.) M708, RG 59, NARA. 7. tekeres.

lendületet adott a revíziós propagandának. Lord Rothermere 1927–1928 telén Amerikában tett látogatása és tevékenysége számos amerikai, valamint amerikai magyart nyert meg a magyar ügy számára. Választékos és érzelmileg túlfűtött érvelése Amerika felelősségét hangsúlyozta. Számos hatásos hívószóval, mint például „Trianon Amerikában született”, igyekezett közönségével elhitetni, hogy Magyarország sorsa Amerikában fog eldőlni.⁵⁴ Rothermere „hős” lett, és rendkívüli népszerűségnek örvendett az utca emberének körében. Ennek ellenére az amerikai külügyminisztérium iratai világosan bizonyítják, hogy Washington a lord tevékenységét kifejezetten elhibázottnak és egyúttal veszélyesnek is tekintette. Az is kiderül, hogy a magyarok mennyire túlértékelték Rothermere amerikai akciójának hatásait. A budapesti amerikai követ, Joshua Butler Wright ide vonatkozó iratai rávilágítanak arra, mennyire megalapozatlan volt az elképzelés, hogy Amerika a magyar revízió ügye mellé áll majd. A magyarok túlságosan is azt gondolják, hogy problémáik érdeklik a világot. „Az az ember benyomása – írja –, hogy ezek az emberek meg vannak arról győződve, hogy Magyarország fontos eleme Anglia és más nagyhatalmak európai politikájának; mely elképzelés abból a mérhetetlen nemzeti érzésből és hazaszeretetből fakad, melyre, véleményem szerint sehol másutt a világon nincs példa. Éppen ezért sajnálatos, hogy nem látják az efféle rosszul időzített kampány káros hatásait.”⁵⁵ Wright fején találta a szöveget: az Amerikától revíziós segítséget remélő elképzelések teljességgel megalapozatlanok voltak.

Megerősítik ezt Nicholas Roosevelt személyes iratai, valamint az amerikai külüggyel folytatott levelezése is. A polgári foglalkozását tekintve újságíró Roosevelt Európa számos országában, Franciaországban, Spanyolországban teljesített külügyi szolgálatot. Az első világháború után Wilson elnök az amerikai béke delegáció tagjává nevezte ki; 1919 és 1920 folyamán egy amerikai diplomáciai misszió tagjaként Bécsbe rendelték. 1919 márciusában, a Tanácsköztársaság kikiáltásakor éppen Budapesten tartózkodott. Így 1930-ban budapesti követként egy számára már jól ismert térségbe érkezett. Magyarországi küldetése során főleg Közép-Európa és Magyarország pénzügyi és gazdasági helyzetét kísérte figyelemmel.⁵⁶ Igazán sohasem kedvelte meg Magyarországot. A „félfeudális” Magyarországhoz fűződő, meglehetősen távolságtartó viszonyát, a magyarokról alkotott, sok esetben lesújtó, véleményét *A Front Row Seat* című memoárjában fejtette ki.⁵⁷ Mivel Rooseveltet a „Közép-Európában legjobban informált amerikaiként”⁵⁸ tartották számon, olyan diplomataként, aki újságíróként is szerteágazó kapcsolatrendszerrel és befolyással rendelkezik az amerikai üzleti és politikai körökben, a magyarok sokat vártak tőle: „Mr. Rooseveltnemcsak diplomata, hanem újságíró is, aki a legnevesebb amerikai magazinoknak és napilapoknak ír. Rokonszenve tehát nemcsak azt jelenti, hogy a Magyarországon szerzett kedvező benyomásairól

⁵⁴ *Az Amerikai Magyar Népszava* január 5-i és február 17-i számai; Rothermere, Viscount: *Magyarország sorsa Amerikában fog eldőlni*. Amerikai Magyar Népszava. (1928. április 28.) 2.

⁵⁵ Wright levele a külügyminiszterhez (1927. szeptember 30.), M708, RG 59, NARA. 7. tekercs.

⁵⁶ *The National Cyclopedia of American Biography. Current Volume F. 1939–1942*. New York, 1942. 324–325.

⁵⁷ További részletekért lásd: Roosevelt, Nicholas: *A Front Row Seat. A Sparkingly Personal Narrative of the History-Making Events in Which Mr. Roosevelt Has Participated, and the Notable Figures He Has Known, Especially the Roosevelt Family*. Norman, Oklahoma, 1953. 186–205. Visszaemlékezéseiben talán még kritikusabb Magyarországgal szemben, mint amennyire ott tartózkodása idején, 1930 és 1933 között. Kritikus véleményét és óvatos politikai tevékenységét a külügyminisztériummal folytatott levelezése is bizonyítja.

⁵⁸ *The National Cyclopedia of American Biography. Current Volume F. 1939–1942*. New York, 1942. 324.

beszámol, hanem hogy azoknak nagy sajtónyilvánosságot is szerez.”⁵⁹ A magyarok ebbéli reményeit diplomáciai udvariaskodásból ő maga is erősítette. Egy interjú alkalmával arról kérdezték, mit várhat Magyarország az Egyesült Államoktól, mire ő igen diplomatikusan válaszolt. Elkerülendő a visszautasító nemleges választ, udvariasan elmagyarázta, hogy mindaddig, amíg Amerika nem ismeri meg jobban Magyarországot, nem sokat várhatnak a magyarok. Ugyanakkor a két ország közötti szorosabb viszony kialakításáért és ápolásáért, Magyarország széles körben való megismertetéséért újságíróként és diplomataként is ajánlotta segítségét.⁶⁰

Miként elődei, Rooseveltt is kritikusan és igen óvatosan kezelte a trianoni béke revíziójának kérdését. Annak ellenére, hogy a békeszerződés szigorúan korlátozta a magyar hadsereg létszámát és katonai erejét, Rooseveltet aggasztotta a magyar haderő problémája, és különös figyelmet szentelt e kérdésnek. Tisztában volt azzal, hogy a magyarok csupán „kikényszerítve” fogadták el a békét, és az elvesztett területek visszaszerzése számukra fontos nemzeti cél. A magyar haderő esetleges fejlesztése éppen ezért véleménye szerint „nagymértékben veszélyezteti[het]i az európai békét”.⁶¹ A revízióról alkotott véleményét igen röviden, de lényegre törően fogalmazta meg Horthy Miklós 1956-ban megjelent emlékirataihoz írt bevezetőjében: a történelmi Magyarország határainak visszaszerzésére irányuló „politika [...] sikertelenségre van ítélve”.⁶² Utódjának, John Flournoy Montgomerynek, szintén hasonló volt a véleménye.

Roosevelttel ellentétben Montgomery, az élelmiszeriparban érdekelt gyáros üzletember⁶³ őszintén megszerette Magyarországot 1933 és 1941 között. Ez a kötődés azonban nem befolyásolta a revízióval kapcsolatos álláspontját. Személyes iratai és levelezése is arról tanúskodik, mennyire megkedvelte Horthy Magyarországot, és igen élvezte a felé irányuló nagylelkűséget, vendégszeretetet, ahogy az arisztokrata körök fényűző életmódját is, amelyből amerikai követként ő is kivehetette a részét. Számos közeli baráti kapcsolatot ápolt a politikai elit tagjaival. Mindezek ellenére felismerte, hogy Trianon revíziójának programja, amely a magyar társadalom minden rétegét társadalmi hovatartozásra való tekintet nélkül egyesítette, milyen erőteljes, ugyanakkor veszélyes politikai erőt képezett.⁶⁴

Ahogy azt fentebb már említettem, a revíziós propagandától való teljes elhatárolódás érdekében Montgomery nem kívánt részt venni a Bandholtz-szobor leleplezési ünnepsé-

⁵⁹ 8 órai újság, 1933. szeptember 28.; 5. doboz, I. sorozat. Levelezés. *Nicholas Roosevelt Papers*, Syracuse University Library, Syracuse University, Syracuse, NY. (a továbbiakban: *Nicholas Roosevelt Papers*)

⁶⁰ 8 órai újság, 1933. szeptember 28.; 5. doboz, I. sorozat. Levelezés. *Nicholas Roosevelt Papers*; *Mit remélhet Magyarország Amerikától?* Pesti Hírlap, 1930. október 12.; *Október [...] az új amerikai követ. Beszélgetés a New York Times szerkesztőségében Nicholas Roosevelttel.* Az Est, 1930. október 12.; Déri Imre: *Roosevelt követ beszél terveiről s Magyarországról.* Amerikai Magyar Nép-szava, 1930. szeptember 27.; Lengyel Emil: *Old Budapest Goes American.* New York Herald Tribune, 1931. március 31. 15.; 3. doboz, VII. sorozat. Levelezés. *Nicholas Roosevelt Papers*.

⁶¹ Nicholas Roosevelt levele Patrick J. Hurley hadügyminiszterhez. (1931. január 14.). In: *The William R. Castle, Jr. Papers*.

⁶² Horthy Miklós: *Memoirs.* New York, 1957.

⁶³ *The National Cyclopedia of American Biography. Current Volume D.* New York, 1934. 410–411.

⁶⁴ Frank (szerk.): *Roosevelt követe Budapesten*, 11–65. Lásd Montgomery magyarországi benyomásairól, sportokról, konyhaművészetről, borkultúráról, társasági életről lejegyzett további észrevételeit. 1. doboz, Budapest Diplomatic Corps Exchanges, 1933–1937, *The John F. Montgomery Papers*. MS 353. Sterling Memorial Library, Yale University. (a továbbiakban: *The John F. Montgomery Papers*.)

gén.⁶⁵ Bár nem tartotta a Habsburg Monarchiát „politikai monstrum”-nak,⁶⁶ és magánemberként megértette a történelmi Magyarország elveszése felett érzett fájdalmat, személyes kötődése és szimpátiája ellenére meglehetősen kritikusan ítélte meg a magyar revíziós szándékot és azt a politikát, melyet a magyar kormány az elvesztett területek visszaszerzéséért folytatott. Különösen az után, hogy Magyarország a náci Németországgal kötött egyre szorosabb szövetség keretein belül remélte Trianon előtti határait visszaállítani.⁶⁷ A „revizionizmus – írja *Magyarország, a vonakodó csatlós* című visszaemlékezésében,

„amelyet Magyarországon tapasztaltam, inkább sajátos mithosz volt, semmint világos program. Nemzeti katasztrófák éppen úgy pszichológiai eltévelyedésekhez vezetnek, mint nemzeti diadalok. Mindkét esetben a legfőbb tünet, hogy legendák keletkeznek. Magyarországon az emberek vallásos lelkesedéssel beszéltek az ezeréves királyság helyreállításáról, miközben teljesen megfeledkeztek arról a tényről, hogy István király idejében Magyarországnak nem ugyanazok voltak a határai, amelyeket 1919-ben elveszített [...] Ahogy múlt az idő és elnyertem magyar barátaim bizalmát, rájöttem, hogy a felelős állásokban lévő magyarok közül sokan egyáltalán nem hívei a revizionista politikának. Éppen ellenkezőleg, súlyos hátránynak találták, mert rögeszméjévé vált a nemzetnek. [...] Azt is tudták, hogy a revizionizmus veszélyes játékszer, és hogy Magyarország egyáltalán nincs felkészülve a háborúra.”⁶⁸

A két világháború között tehát az Egyesült Államok szigorúan kitartott a politikai el nem köteleződés mellett. A magyar remények ellenére az amerikai kormány számára a trianoni békeszerződés felülvizsgálatának támogatása soha nem volt igazi alternatíva. A magyarok Amerikával kapcsolatos revíziós elvárásai teljességgel megalapozatlanok voltak. A külügyminisztérium nyugat-európai ügyekért felelős részlegének vezetője, William R. Castle, Jr., ahogy az USA magyarországi diplomatái is, következetesen világossá tették: a revízió kérdésében nem várhatnak a magyarok semmit az amerikai kormányzati köröktől. Az egyetlen kivétel az idahói William Edgar Borah szenátor, a szenátusi Külügyi Bizottság elnökének (1924–1933) magyarbarát álláspontja volt. A háborút lezáró békék revíziójával kapcsolatos véleménye miatt Borah szenátor, egyik életrajzírójának a szavaival élve, a „legolvasottabb és a leggyakrabban idézett amerikai” volt Európában.⁶⁹ A híres-hírhedt republikánus–izolacionista szenátusi „kemény mag”, a kibékíthetetlenek egyik prominens tagjaként Borah nem támogatta a Párizs környéki békék aláírását. Továbbá szenátusi viták során, beszédeiben, nyilatkozataiban számos alkalommal hangot adott azon véleményének, miszerint a párizsi békék, közöttük a trianoni béke, erkölcsileg, politikailag és gazdaságilag is elhibáztak voltak, és revízióra szorultak. A béke megalkotóit, akiket szerinte csupán a bosszú vezérelt, elítélte és felelőssé tette a háború utáni gazdasági és politikai problémá-

⁶⁵ A Bandholtz-szoborról lásd 4. doboz, Vol. VII., Personal Correspondence, 1933–37, I. rész, *The John F. Montgomery Papers*.

⁶⁶ Montgomery levele Robert D. Coe-hoz (1939. december 4.). 3. doboz, Foreign Service Personnel Exchanges, 1938–1939, 1. rész, Vol. 5. *The John F. Montgomery Papers*.

⁶⁷ Messerschmidt levele Montgomeryhez. (1934. november 20. és 1936. március 5.). 2. doboz, Foreign Service Personnel Exchange, 1933–37, 1. rész, Vol. 3, *The John F. Montgomery Papers*. Szintén lásd Montgomery levelezését az amerikai külüggyel. In: M1206 RG 59, NARA. 1. tekercs.

⁶⁸ Montgomery, John Flournoy: *Magyarország, a vonakodó csatlós*. Budapest, 1993. 48–49.; Montgomery, John Flournoy: *Hungary. The Unwilling Satellite*. New York, 1947. 52–55.

⁶⁹ Johnson, Claudius O.: *Borah of Idaho*. New York, 1936. 317.

kért.⁷⁰ Nyilatkozataival nyilvánvalóan igen népszerű lett az érintett nemzetek, így a magyarok körében, akik úgy gondolták, Borah képviselheti a magyar ügyet Amerikában, és befolyásolhatja az amerikai döntéshozókat Magyarország érdekében. Az 1931-es úgynevezett Laval-incidens is (látszólag) ezt sugallta. 1931 októberében a francia miniszterelnök, Pierre Laval látogatott el Washingtonba, hogy Herbert Hoover elnökkel gazdasági és pénzügyi kérdésekről tárgyaljon. A lengyel korridor kérdése is a tárgyalások napirendjén szerepelt. A megbeszélésen Borah is részt vett, sőt francia újságíróknak interjút is adott, nem csekély diplomáciai vihart kavarva. Kijelentette ugyanis, hogy a lengyel folyosót vissza kellene adni Németországnak, és Magyarország korábbi határait vissza kellene állítani. Míg a németek és a magyarok üdvözölték kijelentéseit, a lengyelek és a franciák persze hevesen tiltakoztak.⁷¹

Szintén 1931-ben egy amerikai–magyar küldöttség előtt a szenátor a következőket jelentette ki: „Egy dolgot ígérhetek, [...] lehetőségeinkhez mérten mindent megteszek, hogy megváltoztassam Amerika és a világ véleményét a trianoni békéről.”⁷² Számos alkalommal kifejezte a magyarok iránti szimpátiáját, és annak a reményének adott hangot, hogy „eljön az idő, amikor az ország szolgálatára állhat.”⁷³ Nem csoda tehát, hogy Borah egyszerűen nagyon népszerű lett, a magyarok mint megmentőjükre, a magyar revízió pártfogójára tekintettek. Borah levelezése is bizonyítja ezt:⁷⁴ magyarok és amerikai magyarok tucatjaitól (köztük Francis Deák, a Columbia Egyetem történészprofesszora, Herczeg Ferenc, a Magyar Revíziós Liga elnöke, Fodor Nándor, *Az Est* szerkesztője, társadalmi szervezetek, egyesületek vagy akár kisiskolás diákok) kapott köszönő és támogató levelet, melyek „nagyszerű küldetése”⁷⁵ sikeres véghez vitelére buzdították. A magyar külügyminisztérium iratanyaga ugyanakkor nem utal arra, hogy a magyar kormány bármilyen módon felvette volna vele a kapcsolatot a revízió ügyében,⁷⁶ a sajtó viszont, így például *Az Est*, a *Budapesti Hírlap* és a *The Pester Lloyd* nagy nyilvánosságot adott Borah politikai tevékenységének és revízióról alkotott nézeteinek.

A magyar közvélemény Borah meglehetősen diplomatikus, ugyanakkor semmitmondó kijelentéseinek túlzottan nagy jelentőséget tulajdonított, azokat túlértékelte és gyakran félreértelmezte, megerősítve azt a hibás elképzelést, hogy személyében a magyar ügyet egy igen befolyásos amerikai politikus, karolta fel, aki az amerikai döntéshozókat is befolyásolni tudja majd. „Minden magyar tudja és érzi – írta Herczeg Ferenc –, hogy amikor Borah beszél, akkor Amerika beszél: igazi amerikai szellemiség hangja, és Amerika akarata szólal meg.”⁷⁷ Borah valóban az amerikai politikai élet egyik köztiszteletben álló szereplője volt, a Szenátus elismert tagja. 1924 és 1933 között a Szenátus Külügyi Bizottságának az elnöke, mi több, akkoriban az a hír járta, hogy Herbert Hoover elnök külügyminiszternek akarta

⁷⁰ Borah beszéde a versailles-i békeszerződés gazdasági és politikai következményeiről. In: *Record of the US Senate*, 67th Congress, 1st Session (April 30, 1921). 853–854.; Borah felszólalása a versailles-i békéről a Szenátus Külügyi Bizottsága előtt 1921. szeptember 26-án. In: Horace Green (ed.): *William E. Borah. American Problems. A Selection of Speeches and Prophecies by William E. Borah*. New York, 1924. 133., 136–137.

⁷¹ Johnson: *Borah*. 445–449.

⁷² Borah szenátor a magyar delegációhoz. *Borah Papers*, 381. doboz.

⁷³ Alexis de Boer levele Borah-hoz. (1929. július 13.). *Borah Papers* 270. doboz.

⁷⁴ 381., 796. és 843. doboz, *Borah Papers*.

⁷⁵ Lajos Kossuth Birinyi levele Borah-hoz, (1931. november 28.), *Borah Papers*, 313. doboz.

⁷⁶ A Kossuth-zarándokok is találkoztak Borah-val.

⁷⁷ Herczeg Ferenc levele Borah-hoz (1933. május 31.) *Borah Papers*, 381. doboz.; Herczeg Ferenc: *Senator Borah's Message to Hungary*. *Borah Papers*, 381. doboz.

kinevezni.⁷⁸ Mindezek ellenére a magyarok reményei, teljességgel megalapozatlanok voltak. Borah ugyanis igazi „szabadúszó”⁷⁹ volt. Politikai pályafutásának vizsgálta rávilágít arra, hogy mindig „saját személyes véleményét és meggyőződését” képviselte, s „nem pártja nevében vagy egyéb hivatalos minőségében”⁸⁰ nyilatkozott. Véleménye tehát nem tükrözte sem pártja, sem pedig kormánya Magyarországgal és a revízióval kapcsolatos álláspontját, és fontos, magas rangú pozíciói ellenére sem állt módjában befolyásolni a hivatalos amerikai külpolitikát.⁸¹ Ugyanakkor fontos gazdasági megfontolások és érdekek motiválták álláspontját. Véleménye szerint Amerika gazdaságának sikere az európai gazdaság stabilitásától függött,⁸² melyet a háborút lezáró békék, különösen a versailles-i békeszerződés veszélyeztetett. Ezért tartotta fontos kérdésnek a békék revízióját.⁸³ „Európa gazdasági rekonstrukciója és az amerikai kereskedelem és ipar helyreállítása”⁸⁴ szorosan összefonódott a háborús kölcsönök és jóvátétel kérdésével, következésképpen Európa gazdasági stabilitásával. A gazdasági jellegű segítség, erkölcsi támogatás azonban Borah szemében soha nem jelentett politikai természetű elköteleződést, sőt azt lehetőségként teljes mértékben kizárta.⁸⁵ Elkötelezett izolacionistaként ki is tartott ezen véleménye mellett.

---

⁷⁸ Wright levele a külügyminiszterhez (1928. december 6.) M708 RG 59, NARA. 10. tekercs.

⁷⁹ Johnson: *Borah*, 258.

⁸⁰ Wright levele a külügyminiszterhez. (1928. december 6.) In: M708 RG 59, NARA. 10. tekercs.

⁸¹ Lásd a 67. kongresszus vitáit.

⁸² „Az európai problémák amerikai problémák.” Idézi: Maddox, Robert James: *William E. Borah and American Foreign Policy*. Baton Rouge, Louisiana, 1969. 134.

⁸³ Borah felszólalása a versailles-i békeszerződésről. In: *Record of the US Senate, 67th Congress, 1st Session* (April 30, 1921). 853; Borah felszólalása a versailles-i békéről a Szenátus Külügyi Bizottsága előtt 1921. szeptember 26-án. In: Horace Green (ed.): *William E. Borah. American Problems*, 136–137.

⁸⁴ Borah felszólalása a versailles-i békeszerződésről. In: *Record of the US Senate, 67th Congress, 1st Session* (April 30, 1921). 855.

⁸⁵ Borah felszólalása a versailles-i békeszerződésről. In: *Record of the US Senate, 67th Congress, 1st Session* (April 30, 1921). 850.

MATHEY ÉVA

*Official America and the Question of Hungarian Revisionism
between the World Wars*

The dismemberment of historic Hungary by the Trianon Peace Treaty was an overarching national tragedy for the Hungarian nation. Trianon became a common denominator for Hungarians during the period between the wars, and it provided the Horthy regime with a powerful unifying force, and the revision of Hungary's frontiers was considered to be inevitable. Consequently, revisionist propaganda assumed great importance. Since it could not be directly part of the official political discourse, propaganda found new semi-official and popular channels. Hungarian revisionist policies and propaganda were primarily directed toward European powers such as France, Great Britain, and, from the second half of the 1930s, Italy and Germany. At the same time, the study of archival as well as secondary sources has revealed that Hungarians during the interwar period (especially in the 1920s) had high expectations toward the United States of America as a potential supporter of the revision of the Treaty of Trianon. Notwithstanding the fact that the United States pursued the policy of political non-entanglement relative to the affairs of Europe after World War I, and completely withdrew from the Paris peace project and did not become a member of the League of Nations, Hungarians cherished the hope that the United States would support Hungary's search to revise the terms of the Trianon Peace Treaty. Based on the documents of the American State Department, including the official as well as the personal papers and/or the memoirs of American officials in charge of Hungarian affairs between the wars, and the views of Senator William Edgar Borah of Idaho on the revision of the Treaty of Trianon, the present essay offers to analyze the official American position toward Hungary and the revision of the Treaty of Trianon, and sets out to answer the question whether such expectations were well-grounded or rather amounted to wishful thinking.